

Sadržaj

- Događaji
- Saopćenja za javnost
- Mediji o medijima
- Linija za pomoć novinarima
- **Nacrt kriminalizacije klevete u RS: Prvi korak ka medijskom mraku i represiji**

Piše: *Ena Kljajić Grgić*

- **Kriminalizacija klevete u RS – prikrivena prijetnja zatvorom zbog izgovorene riječi**

Piše: *Aleksandar Jokić*

- **Krivični ti zakon kliče: „Novinaru – klevetniče!“**

Piše: *Dorđe Vujatović*

- **Kriminalizacija klevete u Republici Srpskoj: I zvanično upaljeni mrak**

Piše: *Elvir Padalović*

Uvodnik

Nacrt kriminalizacije klevete u RS: Prvi korak ka medijskom mraku i represiji

Narodna skupština Republike Srpske usvojila je 23. marta sa 49 glasova za i 21 protiv Nacrt zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika RS, kojim se kriminaliziraju kleveta i uvreda.

Usvojenim Nacrtom u Krivični zakonik Republike Srpske uvodi se krivično djelo protiv časti i ugleda, odnosno krivična djela uvrede, klevete, iznošenja ličnih i porodičnih prilika, te krivično djelo javno izlaganje poruzi zbog pripadnosti određenoj rasi, vjeri i nacionalnosti. Predviđene novčane kazne za navedena krivična djela sežu i do 120.000 KM. Odlučeno je da nakon usvajanja Nacrt ide u javnu raspravu narednih 60 dana, a potom bi Ministarstvo pravde RS trebalo dati konačni prijedlog zakona koji bi se našao pred narodnim poslanicima.

Tako je u konačnici, i uprkos žestokim protivljenjima opozicije, realizovana inicijativa koju je još prošle godine lično pokrenuo predsjednik Republike Srpske, **Milorad Dodik**, najavljujući na Twitteru pomenute izmjene Krivičnog zakonika RS.

Uzalud su sedmicama protestovali brojni novinari i mediji iz cijele Bosne i Hercegovine, nevladine organizacije i aktivisti civilnog društva, uzalud su vlastima RS-a slale upozorenja i zahtijevale povlačenje Nacrta zakona institucije Evropske unije, specijalni izvjestioci Ujedinjenih nacija, predstavnici ambasada u BiH... Napravljen je prvi konkretan korak ka medijskom mraku, represiji i gušenju slobode govora, ne samo za novinare i medije, nego i za sve građane Republike Srpske koji se usude glasno kritikovati poteze vlasti i razotkrivati političke i korupcijske afere javnih zvaničnika.

Događaji

02.02.2023.

Konferencija o medijima u Banjoj Luci: Koliko će nam slobode ostati?

10.02.2023.

Mediji u BiH nemaju adekvatne interne mehanizme zaštite novinara

18.03.2023.

Free Press Unlimited: Kako poboljšati sigurnost novinarki u BiH

30.03.2023.

BH novinari: Predstavljanje istraživanja "Indikatori nivoa medijskih sloboda i sigurnosti novinara u BiH 2022"

O tome šta zapravo u praksi znači kriminalizacija klevete i uvrede, kakve odredbe sadrži usvojeni Nacrt zakona i kakve će posljedice imati ovaj zakon ako na koncu bude donesen, za 81. izdanje biltena E-novinar pišu **Ena Kljajić Grgić** iz Transparency Internationala BiH, banjalučki advokat **Aleksandar Jokić**, novinar Balkanske istraživačke mreže (BIRN) BiH **Đorđe Vujatović** i **Elvir Padošević**, novinar i urednik portala BUKA.

Maja Radević, urednica biltena E-novinar

Ovaj bilten dio je regionalnog projekta „Jačanje medijskih sloboda u Bosni i Hercegovini, Sjevernoj Makedoniji i Srbiji” koji finansira Kraljevina Holandije, a provode Holandski helsinški odbor i Free Press Unlimited u partnerstvu sa Udruženjem/udrugom BH novinari. Pogledi, mišljenja, nalazi i zaključci ili preporuke, navedeni u ovom biltenu, isključiva su odgovornost autora, te ni u kom slučaju ne odražavaju stavove Kraljevine Holandije niti organizacija koje provode projekt i njihovog lokalnog partnera u Bosni i Hercegovini.

Saopćenja za javnost

19.03.2023.

BH novinari: Dodik, Stanivuković i policija snose odgovornost za nasilje nad novinarima i aktivistima

23.03.2023.

BH novinari: Pozivamo Tužilaštvo BiH da hitno donese odluke u predmetima protiv Jasmina Mulahusića!

23.03.2023.

BH novinari: Današnja odluka NSRS je poraz demokratije, slobodnog društva i slobodnog novinarstva!

24.03.2023.

SafeJournalists: Novinari mete prijetnji i online govora mržnje u Bosni i Hercegovini

30.03.2023.

BH novinari: Gradske vlasti Zenice ponovo zabranjuju novinarima pristup sjednicama Gradskog vijeća

Kad vlast krši Ustavom zajamčena prava građana

Piše: *Ena Kljajić Grgić*

Ministarstvo pravde Republike Srpske predlagač je kontroverznih izmjena i dopuna Krivičnog zakonika Republike Srpske, koje su ovih dana u centru pažnje ne samo građana i medija, nego i drugih domaćih i međunarodnih učesnika u društveno političkim aktivnostima u Bosni i Hercegovini. Nikada do sada, niti jedne izmjene i dopune Krivičnog zakona, a bilo ih je više, nisu dovele u pitanje kredibilitet samog predlagača propisa - Ministarstva pravde i stavile ga pod lupu javnosti.

Početkom marta tekuće godine zvanično je postalo poznato da su Nacrtom zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika Republike Srpske, između ostalog, propisana 4 nova krivična djela protiv ugleda i časti: Kleveta, Uvreda, Iznošenje ličnih i porodičnih prilika, te Javno izlaganje poruzi zbog pripadnosti određenoj rasi, vjeri ili nacionalnosti. Ministarstvo pravde RS prekršilo je odredbe Smjernica za konsultacije u izradi propisa i drugih opštih akata RS jer je znatno skratilo rok za dostavljanje primjedaba i sugestija na Nacrt, sa 15 dana kako je predviđeno rok je skraćen na svega 7 dana. Smjernicama je propisan se način i postupak sprovođenja konsultacija sa javnošću, po kojima postupaju Vlada Republike Srpske i republički organi uprave prilikom izrade propisa, a cilj im je da doprinesu učešću javnosti u donošenju propisa, te boljoj informisanosti, efikasnijem odlučivanju i društvenoj odgovornosti.

Nečasno postupanje

Ministarstvo pravde Republike Srpske Nacrt zakona je objavilo na svojoj zvaničnoj web stranici 03.03.2023.g. te istovremeno konstatovalo kako je „Ovaj zakon od interesa za javnost, da je Zakon objavljen na internet stranici sa rokom od 7 dana radi dostavljanja primjedaba i sugestija, te da na predloženi tekst nije bilo primjedaba i sugestija“. Znači, doslovno je u jednom danu zainteresovana javnost upoznata sa tekstom Nacrta zakona, te je potom ista dovedena u zabludu da je već istekao rok od 7 dana za dostavljanje sugestija.

Takođe, indikativno je i to da postupak koji je prethodio donošenju Nacrta zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika RS nije sproveden na način kako to nalažu Pravila za izradu zakona i drugih propisa Republike Srpske.

Mediji o medijima

02.03.2023.

[Evropska federacija novinara osudila policijsko isljeđivanje novinara Nikole Morać](#)

06.03.2023.

[Zaštita interesa ili gušenje nezavisnih medija: Šta predstavlja novi Zakon o kleveti i uvredi u RS-u](#)

10.03.2023.

[BH novinari uputili zahtjev Zukanu Helezu za javno izvinjenje novinarima portala Tačno.net](#)

29.03.2023.

[Izveštaj State Departmenta: Nastavljaju se pritisci, prijetnje i zastrašivanje novinara/ki u BiH](#)

Naime, Ministarstvo pravde Republike Srpske je na zvaničnoj web stranici objavilo različit tekst Prednacrtu i Nacrta zakona, tačnije u Prednacrtu uopšte nisu objavljena krivična djela protiv časti i ugleda. Ovakvim nečasnim postupanjem uticalo se na onemogućavanje upućivanja primjedaba i sugestija zainteresovane javnosti čak i dok se tekst zakona nalazio u fazi prednacrtu.

Pravilima za izradu zakona i drugih propisa Republike Srpske propisano da su republički organi uprave koji se pojavljuju u ulozi obrađivača normativnih akata obavezni da obezbijede dostupnost informacija o prednacrtu zakona zainteresovanoj javnosti i učine ih dostupnim na internet stranici. Takođe, Pravila predviđaju da kada je u izradi prednacrtu zakona obrađivač republički organ uprave, što je u konkretnom slučaju Ministarstvo pravde RS, obavezno se sprovede konsultacije sa drugim organima uprave na koje se odnosi materija zakona, a kada se procijeni da je to neophodno, sa zainteresovanim udruženjima građana, privrednim subjektima i drugim zainteresovanim pravnim subjektima. Potom se na osnovu ishoda konsultacija o prednacrtu zakona, priprema se nacrt zakona.

Ustav Republike Srpske građanima garantuje pravo da javno iznose mišljenje o radu državnih i drugih organa i organizacija, da im podnose predstavke, peticije i prijedloge i da na njih dobiju odgovor. Međutim, malo je toga što građani mogu uraditi kada im Ustavom zajamčena prava prekrše najviši organi vlasti u Republici. Upravo iz tog razloga, Transparency International Bosne i Hercegovine uputio je inicijativu Zakonodavnom odboru Narodne skupštine Republike Srpske, te zahtijevao da se preispita primjena Pravila za izradu zakona o drugim propisa Republike Srpske od strane Ministarstva pravde RS kao predlagača. Našoj organizaciji su se kao podnosioci inicijative pridružila i druga udruženja, novinari i pojedinci, dajući do znanja nadležnim institucijama da nepridržavanje propisa i kršenje ljudskih prava nije prošlo neopaženo.

Kada se pristupi samoj analizi predloženih krivičnih djela protiv časti i ugleda u Nacrtu zakona, ne može, a da se ne primijeti da su djela doslovno prepisana iz krivičnih zakona zemalja iz regiona (Srbije i Hrvatske), te da čak postoji i nespretn pokušaj kombinacije pojedinih odredaba. Primjera radi, kod krivičnog djela klevete kažnjava se novčanom kaznom od 8.000 KM do 30.000 KM onaj ko o drugom iznosi ili pronosi nešto neistinito što može škoditi njegovoj časti ili ugledu, znajući da je to što iznosi ili pronosi neistinito. Iz navedenog opisa proizilazi da neistinito izražavanje uopšte ne mora da stvarno naškodi nečijem ugledu ili časti, već je dovoljno da postoji samo mogućnost da se naškodi. U sadašnjem Zakonu o zaštiti od klevete RS, u građansko-pravnom smislu za klevetu je odgovorno svako poslovno sposobno lice koje prouzrokuje štetu ugledu fizičkog ili pravnog lica iznošenjem ili pronošenjem izražavanja nečeg neistinitog. Nelogično je da se kod građansko-pravne zaštite od klevete zahtijeva da je nastupila šteta usljed klevetničkog izražavanja, a da se u krivično-pravnom pogledu nastupanje štete uopšte ne zahtijeva, dok su s druge strane zapriječene izrazito visoke novčane kazne.

Isto tako, kod krivičnog djela uvrede šturo je propisano da će se ko uvrijedi drugog kazniti novčanom kaznom od 5.000 KM do 20.000 KM, pri čemu se ne konkretizuje šta se tačno smatra uvredom. Uvreda je kao prekršaj detaljnije definisana sadašnjim Zakonom o javnom redu i miru RS, a vrši je onaj ko grubim vrijeđanjem drugog lica na političkoj, vjerskoj ili nacionalnoj osnovi ili drugim bezobzirnim ponašanjem izazove osjećanje fizičke ugroženosti ili uznemirenosti građana.

U obrazloženju Nacrta zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika RS se kao razlozi za potrebom propisivanja krivičnih djela protiv časti i ugleda navodi član 13. Ustava Republike Srpske i okolnost da krivično zakonodavstvo zemalja u okruženju, pa čak i krivično zakonodavstvo zemalja koje su u Evropskoj uniji propisuju krivična djela protiv časti i ugleda. Nesporno je da su ljudsko dostojanstvo, tjelesni i duhovni integritet, čovjekova privatnost, lični i porodični život nepovredivi i da ih treba zaštititi, međutim, samo referiranje na član Ustava i pozivanje na praksu drugih zemalja nije dovoljan razlog da se u Krivični zakonik unesu nova krivična djela. Od predlagača je bilo za očekivati da izvrši detaljnu analizu postojećeg stanja i utvrdi koji su ključni problemi, te zbog čega je za cjelokupno društvo važno da se propišu ova krivična djela.

„Nesporno je da su ljudsko dostojanstvo, tjelesni i duhovni integritet, čovjekova privatnost, lični i porodični život nepovredivi i da ih treba zaštititi, međutim, samo referiranje na član Ustava i pozivanje na praksu drugih zemalja nije dovoljan razlog da se u Krivični zakonik unesu nova krivična djela“

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	UKUPNO
Banjaluka	2	6	8	34	15	25	19	16	25	45	49	75	46	365
Bijeljina	1	2	-	1	2	2	-	2	2	1	4	11	5	33
Višegrad	-	-	-	10	-	-	-	3	-	-	-	1	1	15
Vlasenica	2	5	-	4	-	8	30	-	1	2	2	1	1	56
Gradiška	-	-	-	2	-	-	-	2	2	1	1	1	1	10
Derventa	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	3
Doboj	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2
Zvornik	-	1	2	2	1	3	1	3	2	2	4	3	1	25
K. Varoš	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2	2	-	7
Modriča	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	2
M. Grad	-	-	1	-	-	-	-	3	1	-	-	1	1	7
N. Grad	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Prijedor	-	-	2	1	4	1	2	1	3	1	3	9	5	32
Prnjavor	-	2	1	-	3	3	1	1	-	-	1	1	1	14
Sokolac	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
I. Sarajevo	-	-	1	-	2	-	1	1	3	1	2	5	9	25
Tešić	-	-	1	-	-	2	-	-	1	3	2	-	-	9
Trebinje	2	2	1	2	5	2	2	6	8	11	3	6	5	55
Foča	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	2
Srebrenica	-	-	-	1	-	1	-	1	1	1	1	3	2	11
Šamac	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
K. Dubica	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	3	6
UKUPNO	7	19	17	57	33	48	56	40	50	71	74	123	84	679

Broj predmeta pokrenutih po tužbama na osnovu Zakona o zaštiti od klevete - Osnovni sud u Republici Srpskoj

Istraživanje TI BiH

Transparency International BiH sproveo je istraživanje, te od sudova i tužilaštava u Republici Srpskoj dobio podatke da je u proteklih 12 godina građansko-pravna zaštita od klevete pred 21 osnovnim sudom u Republici Srpskoj zatražena u 679 slučajeva. Kada je u pitanju krivično djelo Povreda slobode izražavanja misli, u navedenom periodu na području Republike Srpske jedino je Okružno tužilaštvo u Banjaluci evidentiralo svega 5 prijavi ovog krivičnog djela, međutim nije podignuta niti jedna optužnica. Za krivično djelo Javno izazivanje i podsticanje nasilja i mržnje u istom periodu je u Republici Srpskoj evidentirano je ukupno 77 krivičnih prijavi, od čega 50 u Okružnom javnom tužilaštvu u Banjaluci, a podignuto je i potvrđeno svega 12 optužnica. Iz izloženog se može zaključiti da građani koji smatraju da su oštećeni neistinitim izražavanjem pokreću postupke za zaštitu od klevete pred nadležnim sudovima, tj. koriste postojeći pravni mehanizam, dok je s druge strane primjetan vrlo mali broj potvrđenih optužnica tužilaštava u odnosu na broj evidentiranih prijavi.

U dijelu obrazloženja Nacrta koji se odnosi na procjenu uticaja Ministarstvo pravde RS paušalno je navelo da „U postojećem zakonskom rješenju nije utvrđena klasifikacija krivičnih djela protiv časti i ugleda, dok je u praksi prepoznat problem česte zloupotrebe ove pravne praznine i neodgovarajućih sankcija za ovu negativnu društvenu pojavu“, pri čemu nije obrazloženo u čemu se sastoje česte zloupotrebe, na šta se tačno misli pod pravnom prazninom, s obzirom da je ova oblast detaljno uređena građansko-pravnom i prekršajnom zaštitom. Nije dato ni obrazloženje za izrazito visoke novčane kazne koje se kreću od 5.000 KM do 120.000 KM, a po čemu se predložene odredbe jedino razlikuju u odnosu na zakone zemalja iz okruženja iz kojih su prepisane.

Važno je podsjetiti da Nacrt zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika RS nije ni planiran Planom rada Ministarstva pravde RS za 2023. godinu, te da razlozi iz dostavljenog obrazloženja Ministarstva nisu uvjerljivi i nisu na nivou republičkog organa uprave. Na kraju, od svega najviše zabrinjava najava da će jedan od ključnih pokazatelja za praćenje i vrednovanje efekata primjene zakona biti broj i kvalitet pravosnažnih presuda za propisana krivična djela, te da se može očekivati pozitivan uticaj na republički budžet usljed naplate novčanih kazni za za novopropisana krivična djela protiv časti i ugleda.

(Autorica je rukovodilac Centra za pružanje pravne pomoći Transparency Internationala BiH)

Krivično djelo	Okružno javno tužilaštvo	Primljene prijave	Naredbe o sprovođenju istrage	Naredbe o nepokretanju istrage	Naredbe o obustavi istrage	Podignute optužnice	Potvrđene optužnice	Prijave riješene na drugi način (ustupanje, spajanje, nenadležnost)	Prijave / istrage u kojima nisu donesene tužilačke odluke
Povreda slobode izražavanja misli	B. Luka	5	-	3	-	-	-	1	1
	Bijeljina	-	-	-	-	-	-	-	-
	Doboj	-	-	-	-	-	-	-	-
	I. Sarajevo	-	-	-	-	-	-	-	-
	Trebinje	-	-	-	-	-	-	-	-
Prijedor	-	-	-	-	-	-	-	-	
UKUPNO:		5	-	3	-	-	-	1	1
Javno izazivanje i podsticanje nasilja i mržnje	B. Luka	50	19	21	8	7	7	3	11
	Bijeljina	8	5	-	1	2	2	-	-
	Doboj	2	2	-	-	-	-	-	-
	I. Sarajevo	9	2	6	-	2	2	-	-
	Trebinje	2	-	-	-	-	-	1	-
Prijedor	6	3	-	1	1	1	-	3	
UKUPNO:		77	31	27	10	12	12	4	14
UKUPNO za oba krivična djela:		82	31	30	10	12	12	5	15

Broj predmeta (prijava, istraga, optužnica...) za krivična djela Povreda slobode izražavanja i podsticanja nasilja i mržnje - Okružna javna tužilaštva u Republici Srpskoj (Period 2010.-2022.)

Kriminalizacija klevete u RS – prikrivena prijetnja zatvorom zbog izgovorene riječi

Piše: Aleksandar Jokić

Zakon o zaštiti od klevete je u Republici Srpskoj donesen 2001. godine, u Federaciji Bosne i Hercegovine 2002. i u Brčko distriktu 2003. godine. Od tada do danas se sudska praksa, poimanje sudova o značaju i načinu dokazivanja klevete i nastale štete, poprilično iskristalisala. Iako je bilo potrebno mnogo vremena, te mnogo odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, danas možemo reći da nema velikih nepoznanica kada je primjena ovog zakona u pitanju.

Prije svega, ovaj zakon omogućava građanskopravnu zaštitu od klevete. To znači da se privatnom tužbom od lica koje je odgovorno za klevetu traži novčana naknada pretrpljene štete po ugled i čast. Odmah ovdje da se naznači, jer može biti bitno, da ove naknade štete nisu kazne, odnosno sankcije i da lice koje je obavezano presudom po Zakonu da plati naknadu štete, nije striktno pravno gledano kažnjeno.

Zakon i sudska praksa

Za potrebe ovog pregleda, a imajući u vidu aktuelna dešavanja i nastojanja kriminalizacije klevete u Republici Srpskoj, baziraću se na Zakon o zaštiti od klevete Republike Srpske, svjestan sličnosti ili podudarnosti propisa u entitetima.

Zakon o zaštiti od klevete u članu 2. daje odrednicu o načinu tumačenja pojedinih odredaba, pa navodi „ovaj zakon se tumači na takav način da se primjenom njegovih odredbi u najvećoj mjeri obezbjeđuje princip slobode izražavanja“. Iz ovoga je sasvim jasna intencija zakonodavca da ovom složenom pitanju kolizije dva prava priđe sa najvećim oprezom i da se na najmanji način zadire u slobodu izražavanja.

„Ovaj zakon se primjenjuje na sve tužbe za naknadu štete, ukoliko su podnesene povodom nezakonite povrede ugleda izazvane iznošenjem ili pronošanjem nečeg neistinitog, bez obzira na vrstu tužbe“ definisano je članom 4. stav 1.

Već ovdje je bitno da se istaknu ključni elementi definicije klevete, a to su:

- iznošenje ili pronošanje neke informacije
- netačnost informacije i
- pretrpljena šteta.

Da bismo uopšte govorili o postojanju klevete *conditio sine qua non* su ova tri elementa. Ako samo jedan nije ostvaren, ne bi se moglo govoriti o kleveti. Tek nakon što se utvrdi da li riječ o kleveti, trebalo bi da se pristupi utvrđivanju odgovornosti, pa u članu 5. stav 2. se navodi da lice odgovara za nastalu štetu ako je namjerno ili usljed nepažnje iznijelo ili pronijelo netačnu informaciju.

Kada se izražavanje odnosi na pitanja od političkog ili javnog interesa, onda je uslov za odgovornost za štetu još kompleksniji i postavljeno je u članu 5. stav 3. na način da je lice tada odgovorno „ako je to lice znalo da je izražavanje neistinito ili je nepažnjom zanemarilo neistinitost izražavanja“.

Linija za pomoć novinarima

Aktuelni slučajevi:

1. Govor mržnje/ugrožavanje sigurnosti - BIRN BiH

17.03.2023. godine je podignuta optužnica protiv Naila Čehića, koji je 7. augusta 2020. ozbiljnom prijetnjom da će napasti na život i tijelo zaposlenih u redakciji BIRN-a BiH – svjestan da navedenim ugrožava njihovu sigurnost i izaziva uznemirenje, što je i htio – sa svog korisničkog Facebook profila na Facebook profil Detektor redakcije BIRN-a BiH u Sarajevu poslao poruku sa sadržajem ozbiljne prijetnje

Tek kada se utvrdilo da je zaista riječ o kleveti, te da je lice koje je učinilo klevetu odgovorno za nastalu štetu, sud bi trebalo da pristupi utvrđivanju visine štete. U nedostatku nekih objektivnih parametara i metoda obračuna, iznosi naknade štete su najčešće dobijeni diskrecionom ocjenom suda. U većini slučajeva ti iznosi se kreću između 2.000 i 6.000 KM. Međutim, kako nema jasnih pravila utvrđivanja iznosa, zakonodavac je ipak propisao određene smjernice, koje su usljed stvaranja prakse ostale mrtvo slovo na papiru. Prije svega, ovdje mislim na obavezu ublažavanja štete definisanu članom 8., a koja glasi: „Tužilac u smislu ovog zakona preduzima sve potrebne mjere da ublaži svu štetu uzrokovanu navodnim klevetničkim izražavanjem, a naročito uključujući zahtjev za ispravku koju upućuje tuženom“. Ovakvo postupanje tužioca u praksi uopšte nije neophodno, često se čak i ne dokazuje i ne predstavlja prepreku za donošenje sudske odluke. Iz toga je jasno da je praksa zanemarila ovu obavezu ublažavanja i da tužioci, vođeni tom praksom, sve češće odlučuju da podnose tužbe prije nego što podnesu zahtjev za demanti. Iz ugla medija, kojima se može (kao i svakom čovjeku) potkrasti greška u radu, ova obaveza ublažavanja štete je bila prvi garant da neće trpiti velike finansijske terete zbog pisanja. Zanemarivanje ove odredbe, a usljed nemogućnosti adekvatnog mjerenja iznosa štete, dovodi do paušalnog određivanja iznosa štete bez ikakvog uticaja na stvarni obim štete i neumanjivanje štete od strane tužioca.

„Naknada štete vrši se isključivo sa namjerom nadoknade štete nanesene ugledu oštećenog, a ta nadoknada mora biti proporcionalna prouzrokovanoj šteti. Pri utvrđivanju naknade štete, sud uzima u obzir sve okolnosti slučaja, naročito uključujući sve poduzete mjere da bi se ublažila prouzrokovana šteta, kao što su: objavljivanje ispravke, opozivanje izjave ili izvinjenje, činjenicu da li je štetnik stekao novčanu korist učinjenim iznošenjem ili pronošanjem izražavanja, ili činjenicu da bi iznos dodijeljene štete mogao imati za posljedicu velike materijalne poteškoće ili bankrot štetnika“.

Iako su, kako je već rečeno, sudovi u praksi pribjegli metodi diskrecionog paušalnog određivanja iznosa nastale štete, ove smjernice iz člana 11. stav 1. su jasan pokazatelj intencije zakonodavca da se šteta što je moguće više konkretizuje, te da se sačuva štetnik od materijalnih i egzistencijalnih problema.

Iz ove kratke analize zakonskog teksta i generalnog osvrta na sudsku praksu, jasno možemo zaključiti da su tužioci u praksi u boljoj poziciji od one koju im je namijenio zakonodavac. Već sama činjenica da se nastupanje štete ne utvrđuje i da postupanje oštećenog ne utiče na iznos utvrđene štete, govori u prilog tome. Iz toga se može izvući zaključak da je zaštita fizičkih i pravnih lica od štete usljed klevete adekvatna, te da je jedina manjkavost nepostojanje jasnih kriterijuma i načina za utvrđivanje nastale štete, ali to jeste pitanje na koje nije lako dati odgovor. Ono što je ovdje ključno jeste da se utvrđuje da je šteta nastala i da se za istu određuje novčana naknada.

Na ovakvu podlogu i ovako uređeno pitanje klevete, izvršna vlast u Republici Srpskoj je predložila nacrt izmjena i dopuna Krivičnog zakonika, koje predviđaju, između ostalog, i nova (stara) krivična djela protiv ugleda i časti, među kojima je i krivično djelo klevete.

2. Govor mržnje na društvenim mrežama - Dalija Hasanbegović-Konaković

Nakon objave vijesti o drugoj trudnoći, novinarka Al Jazeera Balkans Dalija Hasanbegović-Konaković je zaprimila niz uvredljivih komentara od Jasmina Mulahusića i drugih osoba putem društvenih mreža

Stigma krivičnog postupka

Prije analize bića krivičnog djela, kazne i načina pokretanja i vođenja postupka, smatram jako bitnim naglasiti da, za razliku od građanskih postupaka, krivični postupci imaju svoje posljedice po osumnjičene/optužene i prije presude. Pored stalne obaveze odazivanja sudu i stigme da se osobi sudi za krivično djelo, najveći problem jeste što za vrijeme trajanja postupka osoba neće moći da dobije uvjerenje o nevođenju krivičnog postupka, koje je skoro neizostavan dokument koji se traži prilikom konkursa za poslove, grantove, subvencije, dozvole, pa čak i vize za pojedine države. Iako to nije formalno tako, zapravo osobe protiv kojih se vodi krivični postupak postaju građani drugog reda. Ovo je bitno jer svi oni koji vraćanje klevete u krivično zakonodavstvo pravdaju zemljama u okruženju, nisu u pravu.

Prije svih, Srbija i Crna Gora su dekriminalizovale klevetu 2011. odnosno 2012., dok se u Hrvatskoj za klevetu goni po privatnoj tužbi (to znači da nije čitav državni aparat, tužilaštvo i policija protiv građanina, nego oštećeni sam pokreće i vodi postupak), a takvi postupci nisu prepreka da se dobije uvjerenje o nevođenju krivičnog postupka za koje se goni po službenoj dužnosti. Zato svi argumenti tog tipa padaju u vodu. Još češći argument jeste da mnoge zemlje EU imaju krivično djelo klevete. Ovo je namjerna logička greška, gdje u situaciji kada je opšti trend da se kleveta dekriminalizuje, mi se vraćamo na postavke iz 2000. godine, kada je kleveta u istom obliku bila krivično djelo. Bukvalno se vraćamo 23 godine unazad, pravdajući to evropskim vrijednostima. A zapravo, ključna evropska vrijednost i trend je uvijek bio da građani imaju više prava i slobode, a nikako manje. Kada se pozivamo na Srbiju (iako već više od deset godina kleveta u Srbiji nije krivično djelo) onda je fer da kažemo da se kleveta prema Ustavu Srbije ne bi ni mogla ponovo inkriminisati, jer član 20. stav 2. propisuje „Dostignuti nivo ljudskih i manjinskih prava ne može se smanjivati“. Mi očigledno plivamo uzvodno, a tvrdimo kako smo usklađeni sa rijekom.

A kako zapravo glasi biće krivičnog djela Klevete, kako je predloženo novim Nacrtom izmjena i dopuna Krivičnog zakonika?

„(1) Ko o drugom iznosi ili pronosi nešto neistinito što može škoditi njegovoj časti ili ugledu, znajući da je to što iznosi ili pronosi neistina, kazniće se novčanom kaznom od 8.000 KM do 30.000 KM.

(2) Ako je djelo iz stava 1. ovoga člana učinjeno putem štampe, radija, televizije ili putem društvenih mreža, na javnom skupu ili na drugi način, zbog čega je ono postalo dostupno većem broju lica, kazniće se novčanom kaznom od 15.000 KM do 80.000 KM.

(3) Ako je ono što se iznosi ili pronosi dovelo ili moglo dovesti do teških posljedica za oštećenog, učinilac će se kazniti novčanom kaznom od 20.000 KM do 100.000 KM“

Prvo što, pored drakonskih novčanih kazni, upada u oči to je da definicija klevete u ovom Nacrtu predstavlja blaži i širi pojam od klevete u Zakonu o zaštiti od klevete. To znači da je lakše počinuti krivično djelo, nego biti odgovoran za klevetu u građanskoj parnici. Ovo je jasna poruka vlasti da žele da procesuiraju i one slučajeve koje nisu mogli „dobiti“ u građanskom postupku.

„Evidencija o napadima na novinare, kao i o tužbama za naknadu štete, morala bi postojati i biti efikasna.

Takva evidencija bi koristila i pravosuđu i novinarima, ali i drugim institucijama koje se bave slobodom medija, a naročito bi bila značajna u sagledavanju zaštite novinara“

A evo i zbog čega ovo tvrdim: kao osnovne elemente klevete već smo naveli (1) iznošenje i pronošnje informacije, (2) netačnost informacije i (3) nastalu štetu ugledu.

Međuti, biće krivičnog djela uopšte ne pretpostavlja da je šteta nastala, nego samo da to što se iznosi ili pronosi može škoditi licu na koje se odnosi, ali ne i da je zaista naškodilo. Ovo je već zabrinjavajuća razlika, jer za postojanje krivičnog djela klevete se uopšte ne traži da informacija koja je iznesena prouzrokuje neku štetu ugledu i časti, nego da prema ocjeni onih koji budu primjenjivali propis ona bude takva da može škoditi.

PREDLOŽENE KAZNE

UVREDA

Ko drugog vrijeđa putem medija ili na javnom skupu

20.400 – 51.200

KLEVETA

Ko o drugome kaže ili prenese neistinito putem medija ili na javnom skupu

15.200 – 82.000

IZNOŠENJE PORODIČNIH PRILIKA

Ako u medijima ili na javnom skupu što što iz osobnog ili porodičnog života osobe može naštetiti njegovoj časti ili ugledu

20.000 – 102.000

25.400 – 122.000

Mediji i građani na meti

Prava intencija zakonopisca je vidljiva u drugom stavu, gdje je kleveta učinjena putem štampe, radija, televizije ili društvenih mreža, kvalifikovani oblik klevete za koji su propisane novčane kazne od 15.000 KM do 80.000 KM. Ovo je jasan pokazatelj šta je cilj, odnosno ko je meta ovih odredaba, a to su mediji i građani koji iznose javno svoje mišljenje.

Ovdje se moram osvrnuti i na novinu u nomotehničkom smislu, a to je određivanje minimuma i maksimuma konkretne novčane kazne. Čita Krivični zakonik se vodi pravilom da se novčana kazna odmjerava posebnim pravilima koja za cilj imaju individualizaciju kazne, kako ista ne bi životno ugrozila lice kome se izriče. Jedino odstupanje od ovog pravila bi moglo biti upravo ovdje, jer je za krivična djela protiv ugleda i časti, za svaki oblik posebno, propisan raspon novčanih kazni koji je evidentno nesrazmjern sa platežnom moći građana. Očigledno bi jedna ili dvije ovakve kazne ugasile medij kome se izriču, a lice kome bi se eventualno izrekle bi toliko teško pogodile da bi vjerovatnije bilo da se iste mijenjaju zatvorskom kaznom usljed neplaćanja. A to se radi shodno važećem zakonskom pravilu da se jedan dan zatvora izjednačava sa iznosom kazne od 50 KM, ali da se ne može preći trajanje zatvora od 2 godine. I vidi čuda, iznos kazne od 80.000 KM odgovara zatvorskoj kazni od 1.600 dana, što znači da bi lice kome se ovo izrekne, a koje ne bude imalo da plati ovu kaznu, išlo u zatvor na dvije godine.

Ovo predstavlja prikrivenu prijetnju zatvorom zbog izgovorene riječi, koja je uvijena u celofan novčane kazne. Medijske slobode nisu u skorijoj historiji bile na ovakvom udaru, a zloupotreba klevete koja je vidljiva i u građanskim postupcima u mnogo manjoj mjeri, sada se prelijeva u krivično pravo uz prijetnju da bude kraj slobode izražavanja u Republici Srpskoj i Bosni i Hercegovini.

(Autor je advokat iz Banja Luke)

3. Fizički napad na novinare - Vanja Stokić, Ajdin Kamber i dr.

Novinarka i urednica eTrafike Vanja Stokić pretučena je 18.03. u Banjoj Luci nakon što je grupa huligana napala novinare/ke i aktiviste Povorke ponosa. Fotoreporteru Ajdinu Kamberu huligani su razbili flašu o glavu. Također su napadnute i Melani Isović i Vanja Šunjić.

Krivični ti zakon kliče: „Novinaru – klevetniče!“

Piše: *Dorđe Vujatović*

Prva faza zastrašivanja je gotova - 49 ruku je bilo i više nego dovoljno da bi Izmjene i dopune Nacrta krivičnog zakonika Republike Srpske bile izglasane. A u njima bauk za javnu riječ- kleveta i uvreda.

Nacrt je sada upućen na javnu raspravu od 60 dana, nakon čega ćemo vidjeti da li je vlast i dalje odlučna da ograniči javnu riječ i u kojem obimu ili je sve bila velika dimna zavjesa kojom bi se privukla pažnja dok se odvijaju neki drugi prolitički procesi.

U proteklih par mjeseci, tačnije od prvog trenutka kada je najavljeno uvođenje ovog zakona, političari, ali i brojni savjetnici postavljaju pitanje novinarskoj zajednici: Zašto se bojimo?

Lista strahova je podugačka, a samo nekoliko primjera je i više nego dovoljno da se izgubi povjerenje u institucije koje, gle apsurdna, baš mi plaćamo, da nas štite.

Mediji kao političko oružje

U obrazloženju pomenutog zakona između ostalog stoji da je taj Nacrt bio vidljiv sedam dana na sajtu Vlade, kao i da nije bilo primjedbi. Tačno je, ali taj izloženi Nacrt nije u sebi sadržavao pomenute odredbe, nego samo dio o neovlaštenom objavljivanju i prikazivanju tuđeg spisa, portreta i snimka, kao i odredbe o polnom zlostavljanju. Dakle, ostatak je naknadno ubačen, što nam jasno stavlja do znanja da nije bilo iskrene namjere i da je ovo prostim riječnikom rečeno- podvaljeno.

Naravno da nije bilo primjedbi kada je riječ o neovlaštenom snimanju i prikazivanju tuđeg spisa, pa i sami smo protiv toga.

S druge strane, ministar pravde je jedva 15-ak dana prije iznošenja Nacrta nevješto odgovarao na pitanja kolega koji su ga pitali šta je sa pomenutim zakonom, šta sadrži u sebi i ko je u stvari autor. Stiče se utisak ili da nije znao ništa o onome što je kasnije branio pred Skupštinom ili da je obmanjivao javnost.

Nakon brojnih primjedbi domaćih i međunarodnih krugova, posebno novinarskih udruženja, političari nas smiruju kako zakon nije usmjeren protiv medija, nego uopštenog stanja u društvu, posebno „internet nasilja“, a onda u skupštinskoj raspravi jasno naznače da žele riješiti probleme u „medijskoj zajednici“.

Ista ta medijska zajednica godinama već upozorava da je potrebno donijeti zakon o medijima jer se i dalje radi po zakonu iz 90-ih godina. Nailazili smo na zatvorena vrata u institucijama. Da su htjeli, medijsku oblast su mogli da srede mnogo puta do sada, ali za to nisu imali želje iz samo jednog razloga- zato što su mnoge medije potčinili i pretvorili ih u svoje političko oružje.

“Sa pravosuđem kakvo je naše, kriminalizacija klevete dobija posebnu težinu. Kao da napunjeno oružje dajemo djeci da se igraju. I sam Dodik, koji je stvarni predlagač zakona, kaže da nije njegov problem što u pravosuđu sjede nekompetentni ljudi, mada jeste i naš i njegov problem, što će ih on „naoružati“ za novu inkviziciju“

Lažni mediji? Medij je pravi čim dođe do velike publike, to što je nepoznato ko je izdavač ili vlasnik domene na internetu ne čini ga lažnim medijima. To su samo lažne informacije koje svjesno plasiraju u svojoj političkoj borbi, s ciljem da stanovništvo drže u strahu od konstantnih napada i da diskredituju političke protivnike. Ista je situacija i sa administratorima određenih grupa na društvenim mrežama, botovima koji prenose takve informacije sa opskurnih internet stranica koje su stvorene samo sa jednim ciljem- dezinformisanja javnosti. To nije posao novinara, nego političkih propagandista.

Zašto se cijelo vrijeme vrši pritisak i stavlja uteg klevetnika na novinare, kad svi znamo da najveći uticaj na medije imaju ti isti političari, kao i ekonomski moćnici koji su opet povezani sa tim istim političarima, a koji finansiraju podobne medije?

Iako se najviše priča o kleveti i uvredi, postoji još jedna veoma opasna odredba, a to je iznošenje ličnih i porodičnih prilika, koji mogu imati veoma velike posljedice za istraživačko novinarstvo.

O da, mnogi će reći da je porodica svetinja u koju se ne dira, ali će ćutati kada je riječ o sukobu interesa i davanju javnih poslova, to jeste onih koji su plaćeni javnim novcem, članovima porodica velikog broja političara koji su na vlasti. Na koji način novinari mogu da pišu o sukobu interesa jer je zakonodavac napisao „Istinitost ili neistinitost onog što se iznosi ili pronosi iz ličnog ili porodičnog života nekog lica ne može se dokazivati, osim u slučajevima iz člana 208d. ovog zakonika“.

Može li se nakon toga navesti da su sin/otac/stric/kćerka radili na poslovima koje im je dodijelio bliski srodnik?

Ako u zakonu piše da se istinitost toga ne može dokazivati, to znači samo jedno- osuđujuća presuda. A baš u tom cijelom dijelu koji se odnosi na krivična djela protiv časti i ugleda, za pronošenje ličnih ili porodičnih prilika zapriječena je najveća kazna- 120.000 KM.

Da li je pravi novinar klevetnik? Nije, bez obzira što nekad i neistina izađe iz pera dobrog novinara. Desi se ponekad da se ne provjere određene informacije zbog brzine ili zbog skrivanja informacija od strane institucija, bude i pogrešnih interpretacija. Zato i postoje demantiji, ispravke tekstova, izvinjenja... Na kraju krajeva, zato i postoji „Zakon o sprečavanju kleveta“ u građanskoj parnici.

A tu opet dolazimo i do sudova i tužioca. Sa pravosuđem kakvo je naše, kriminalizacija klevete dobija posebnu težinu. Kao da napunjeno oružje dajemo djeci da se igraju. I sam Dodik, koji je stvarni predlagač zakona, kaže da nije njegov problem što u pravosuđu sjede nekompetentni ljudi, mada jeste i naš i njegov problem, što će ih on „naoružati“ za novu inkviziciju.

Pričali su o tome i poslanici vladajuće koalicije, takođe kritikujući zakon za koji su morali glasati, jer ne glasa se prema svijesti, nego prema interesima.

Imaju li novinari povjerenje u pravosuđe? Nemaju, posebno nakon slučaja Nikole Morače. Treba li bolji primjer? Tužilaštvo ga sumnjiči za krivično djelo „Povreda tajnosti postupka“, iako on sam nikada nije bio službeno lice, niti je učestvovao u postupku o kojem je izvještavao.

Tužilaštvo je tražilo izuzimanje njegovog telefona zbog sumnje da je u vezi sa izvršenjem krivičnog djela. Dakle, duže od mjesec dana kolegi je oduzeto osnovno sredstvo komunikacije i rada.

4. Pritisci na novinare - Nikola Morača, Banja Luka

Novinar Euroblica i portala Srpskainfo Nikola Morača je saslušan u Policijskoj upravi Banja Luka zbog autorskog teksta o silovanju osamnaestogodišnje djevojke za koje je osumnjičena jedna osoba. U prisustvu tužiteljice Gordane Mijatović, dežurni policijski inspektori su zahtijevali od novinara da otkrije „ko mu je dao podatke“ o osobi osumnjičenoj za silovanje, te mu oduzeli mobilni telefon iako za to nisu imali zakonit sudski nalog.

To je sudbina koja čeka sve novinare, ali i bilo koju osobu na teritoriji BiH, ako Krivični zakonik sa predloženim izmjenama zaživi. Kada „oštećeni“ preda prijavu da sumnja na krivično djelo, tužilac donosi odluku da li će pokretati istragu i koje će procesne radnje koristiti.

I da u konačnici ne bude osuđujuća presuda, sve te procesne radnje biće klasični progon medijske zajednice, kakav je vidljiv samo u najgorim diktatorskim režimima. Pretresi, izuzimanje dokumentacije, računara, telefona ili bilo kojeg sredstva koje se može dovesti u vezu sa izvršenjem krivičnog djela, oduzimanje pasoša, čekanje optužnice, suđenja, trajanje suđenja.

Povući sporne odredbe

Dakle, neće postojati slobodni život ili rad, pa čak ni promjena posla jer tokom mnogih apliciranja za posao postoji pitanje „da li se protiv vas vodi krivični postupak“. Godišnje odmore sa porodicom možemo zaboraviti, odlasci na konferencije i stručne seminare bilo gdje u inostranstvu biće misaone imenice.

Pred nama je 60 dana. Oni koji su podigli ruke za Nacrt pozivaju medijske radnike da učestvuju u javnim raspravama i u novinarskoj zajednici postoji dilema da li se odazvati i ima li to sve smisla, kada se uzme u obzir da nijedan apel, molba ili zahtjev koji su novinari uputili u proteklim godinama nije usvojen. Da li se odazvati na javne rasprave ljudima koji aplaudiraju na izjave da su novinari spodobne, koji se smijulje kada stvarni predlagač zakona kaže da ima indicije da novinari sami sebi uništavaju imovinu?

Na koji način razgovarati sa osobama koji kažu da razumiju probleme novinarske struke, da su novinari potplaćeni i potcijenjeni, a onda te iste novinare jedva čekaju da stave na optuženičkim klupama.

Kolega Siniša Vukelić kaže: „Ako se odazovemo, idemo samo sa jednim stavom - da se povuku iz procedure sve sporne odredbe“.

Političari u BiH, to već odavno znamo, nemaju sluha za druge, samo je bitna politička trgovina, gdje za sebe traže najbolje pregovaračke pozicije.

Ako pregovori ne uspiju, mnogi od nas će tokom ispitivanja čuti riječi koje je prije mjesec dana čuo i kolega Nikola Morača: “Došlo je vrijeme da vam konačno stanemo u kraj”.

(Autor je novinar Balkanske istraživačke mreže – BIRN BiH)

5. Politički pritisci na novinare - Klix.ba i BNTV

Nakon što je portal Klix prenio izjavu koju je izrekao na press konferenciji u Zagrebu, ministar vanjskih poslova BiH Elmedin Konaković je direktno prozvao novinara ovog portala Senju Mahinića, rekavši da je Mahiniću „intriga da pravi priču“ od svega što on (Konaković) „lično radi“. Istovremeno, Milorad Dodik je na press konferenciji u zgradi Vlade RS-a verbalno napao novinare BN TV. Na pitanje novinarko o zloupotrebama javnih funkcija, Dodik joj je, umjesto odgovora, poručio da pored njenog imena treba da stoji riječ „podvala“. Nakon što je na te uvrede reagirao novinar Vladimir Kovačević, koji je 2018. godine preživio pokušaj ubistva, Dodik mu je poručio da „svoje frustracije liječi negdje drugo“. Novinare BN-a Tijanu Milinković i Milana Kovača Dodik je nakon toga nazvao „paranoičnim“, te ih spriječio da mu postavljaju više pitanja.

Kriminalizacija klevete u Republici Srpskoj: I zvanično upaljeni mrak

Piše: Elvir Padalović

"Zakon o kriminalizaciji klevete i uvrede je problematičan po mnogo pitanja jer se ne bi toliko prašine dizalo i ne bi Narodnu skupštinu posjećivao toliki broj ambasadora da to nije tako, i od toga ne treba niko da bježi"

(Komentar Nenada Stevandića, predsjednika Narodne skupštine Republike Srpske)

Vladajuća većina u Narodnoj skupštini RS izglasala je nacrt po kojem bi se kleveta i uvreda vratile u Krivični zakonik Republike Srpske. Za ovakav nacrt zakona, a koji je digao na noge domaću i međunarodnu javnost, glasalo je 49 poslanika, dok je protiv bilo 21 poslanika. Bez uzdržanih.

Brojne osude, negodovanja, protivljenja nisu polučile nikakav rezultat. Zapravo, to je u svemu tome nekako najtužnije. Usprkos protivljenju širokog spektra novinarske zajednice, bez obzira iz koje redakcije dolazili, usprkos negodovanju stručne medijske javnosti, predstavnika međunarodnih institucija, od EU do UN-a, ovaj zakon prošao je prvi stepenik. Nacrt je zapravo prošao prvi od nekoliko stepenika do ozvaničenja totalitarizma, i sada je samo pitanje vremena u kojoj će formi ugledati svjetlost dana. Odmah po usvajanju Nacrta, mediji su, svako na svoj način, izrazili svoj bunt - zatamnjivanjem ekrana, objavljivanjem specijalizovanih banera na svojim internetskim stranicama, postavljanjem fotografija izlomljenih olovaka, flastera na ustima i slično - poruka simbolična, ali jasna: nema pregovaranja o zakonu koji bi mogao poslužiti kao podloga za zatvaranje ljudi, medija, za oduzimanja telefona, računara i slično. A to bi se moglo događati sa ovakvim zakonom.

Javni interes (političara)

Iako je u svojoj završnoj riječi ministar pravde u Vladi Republike Srpske Miloš Bukejlović poručio da je cilj donošenja zakona zaštita dostojanstva, tjelesnog i duhovnog integriteta i zaštita ličnog i porodičnog života svih građana, iz izlaganja poslanika vladajuće koalicije to baš nije bilo vidljivo. Oni su se uglavnom bavili svojim ličnim primjerima i time kako su pojedine klevete i laži bile usmjerene protiv njih i njihovih članova porodice, međutim, baš kako su kolege istakle u jednoj od analiza ovog nacrta, izostao je javni interes odnosno opravdanja zašto je ovaj zakon u javnom interesu Republike Srpske. Kako se čini, javni interes ovdje je zamijenjen interesom pojedinih političara na vlasti, kojim smeta kritičko i mišljenje drugačije od njihovog.

„Ovaj zakon nije usmjeren prema medijima ni prema nezavisnim kritičarima vlasti, već ZAPRAVO prema svakom ko se drzne na ovaj ili onaj način izreći bilo kakvu kritiku postojećeg sistema. To se može dogoditi bilo kojem građaninu na bilo kojem mjestu - na dječijim rođendanima, na ulici, dovoljna su dva svjedoka i možete se naći pred ozbiljnim optužbama“

BUKA je prije nekoliko godina tužena od strane Nikole Špirića upravo za klevetu i narušavanje ugleda i časti. Četverogodišnji spor je na kraju završio u korist portala BUKA, a na osnovu usvojene Apelacije Ustavnog suda BiH.

Kako stoji u preinačenoj presudi banjalučkog Okružnog suda, "pravo na slobodu izražavanja je zagarantovano Evropskom konvencijom i primjenjivo je ne samo na informacije i ideje koje su primljene pozitivno ili je smatraju neuvredljivim ili izazvane neznanjem, već i na one koje vrijeđaju, šokiraju ili uznemiravaju, jer su to zahtjevi pluralizma, tolerantnosti i širokoumlja bez kojih nema demokratskog društva, pa nisu ispunjeni uslovi za ograničenje slobode izražavanja tuženog".

Drugim riječima, političar kao javna ličnost mora imati viši prag tolerancije kada su u pitanju njegovi čast i ugled.

Pa, zar ova argumentacija nije korištena u presudi Osnovnog suda u Banjaluci kada je u pitanju tužbe Tanje Topić protiv predsjednika Republike Srpske Milorada Dodika za klevetu? Podsjetimo, Tanju Topić Dodik je nazvao dokazanim agentom BND-a i stranim plaćenikom. Sud je utvrdio, između ostalog, da je Tanja Topić "javna ličnost kao aktivista u nevladinom sektoru i 'politički analitičar', da je neosporno da se prvotuženi (Milorad Dodik, op. E.P.), negova politička djelatnost i programi, stalno kritikuju od strane 'političkih analitičara', uključujući i javno djelovanje samog tužitelja (Tanja Topić, op. E.P.), pa to znači da tužitelj očigledno ne poštuje prvotuženog kao ličnost, te se onda postavlja pitanje zašto bi prvotuženi poštovao tužitelja". Tako je rekao sud.

S druge strane, u normalnim državama, u slučaju klevete, političari imaju pravo tražiti pravdu i zaštitu svojih prava. U takvim slučajevima se mora paziti na balans između prava na slobodu govora i prava na zaštitu ugleda i časti, kako bi se izbjeglo ograničavanje slobode izražavanja.

Međutim, sudovi u evropskim zemljama obično primjenjuju strožije standarde u vezi s dokazivanjem klevete, s obzirom na to da se političari često izlažu javnosti i kritici. Evropski sudovi svojom praksom pokazuju da su na strani slobode govora i mišljenja.

Drugim riječima, ako ste, dragi poslanici, u argumentaciji ZA usvajanje Nacrta zakona koristili samo svoje lične primjere, onda morate znati i da se kritika prema vama tretira drugačije. Kako stoji u pomenutoj presudi u slučaju BUKA vs. Nikola Špirić, niste pošteđeni čak ni vrijeđanja, niti iznošenja informacije koje "šokiraju ili uznemiravaju" jer to zahtijeva DEMOKRATSKO DRUŠTVO. Bez tog principa sve postaje jednoumlje.

Međutim, ovdje postoji još jedna opasnost. Uvođenje klevete i uvrede u Krivični zakonik Republike Srpske može postati moćan instrument gaženja i gušenja medijskih sloboda. I sloboda generalno. I Slobode.

Takav instrument će se moći izvući u trenucima kada novinari i mediji budu suočeni sa istragama, a zatim i sa mogućim krivičnim gonjenjem za klevetu ili uvredu zbog svog pisanja komentara, a koji se mogu smatrati neprikladnim ili neprihvatljivim od strane političkih ili drugih moćnih aktera. To se događa već sada, kroz različite građanske parnice, ali ulaskom na teren krivičnog prava, stvari postaju daleko ozbiljnije. I opasnije.

Flaster na usta

Kako bi se izbjegle zloupotrebe klevete u svrhu zastrašivanja medija i kritičara vlasti, ključno je osigurati pravedno i nepristrano sudstvo, koje će pravedno postupati u slučajevima klevete, bez pritiska ili uticaja političkih ili drugih aktera. I tu dolazimo do ultimativnog argumenta PROTIV ovog zakona.

Naime, kriminalizacija klevete, kao i drugih oblika izražavanja mišljenja, u zemlji u kojoj se novinari vrijeđaju na dnevnoj osnovi, u kojoj novinarima političari žele da im „stane srce“, u zemlji koja po svim izvještajima na polju ljudskih prava i medijskih sloboda tone sve dublje i dublje, može se koristiti kao oružje za gušenje slobode medija, i kao instrument za gašenje svake kritike vlasti. Kleveta u Krivičnom zakoniku Republike Srpske je opasan alat, koji može svima, koji ne misle kao vlast, da stavi flaster na usta.

Da, ovaj zakon nije usmjeren samo na medije, već na svakog pojedinačno i upravo to je argumentacija koja se najčešće koristi - ovaj zakon nije usmjeren prema medijima ni prema nezavisnim kritičarima vlasti, već ZAPRAVO prema svakom ko se drzne na ovaj ili onaj način izreći bilo kakvu kritiku postojećeg sistema. To se može dogoditi bilo kojem građaninu na bilo kojem mjestu - na dječijim rođendanima, na ulici, dovoljna su dva svjedoka i možete se naći pred ozbiljnim optužbama.

Postoji potencijalna opasnost, da, ukoliko ste nešto, što neko smatra uvredljivim ili klevetničkim, napisali na svojoj društvenoj mreži, a recimo da ste to napisali sa Vašeg telefona, taj vam uređaj može biti konfiskovan "zbog istrage" na duži vremenski period.

Pitanje je šta će se događati ukoliko zaista uđete u čitav proces jer nećete moći otputovati iz zemlje, nećete moći aplicirati za neki posao, nećete moći praktično ništa. I to jeste poenta čitave stvari. Da vas zastraši toliko, da vam više nikad ne padne na pamet da bilo šta napišete ili kažete u javnosti. To je taj pretposljednji stepenik totalitarizma. Jer posljednji je plaćanje drastične kazne ili odlazak u zatvor kao alternativa.

Jednom rječju, a zbog napisane riječi, vaša budućnost neće biti nimalo svijetla.

Kriminalizacijom klevete i uvrede upalili su mrak u zemlji. Laku noć.

(Autor je novinar i urednik portala BUKA)

Impressum

Udruženje/udruga BH Novinari

Kralja Tvrtka 5/5, Sarajevo, BiH
Tel: +387 33 223 818;
Fax: + 387 33 255 600
E-mail: bhnovinari@bhnovinari.ba;
Web: www.bhnovinari.ba

Urednik
Maja Radević